

MODERN TERÖR ÖRGÜTLERİNİN ŞİDDET KULLANIMINA YÖNELİK DEĞİŞEN STRATEJİSİ: FETÖ/PDY ÖRNEĞİ

THE CHANGING STRATEGY OF MODERN TERRORIST ORGANISATIONS TO USE OF VIOLENCE: THE EXAPMLE OF FETO/PDY

Kerem AYDEMİR¹

Öz

Bu çalışma terör örgütlerinin şiddet kullanımına yönelik değişen stratejisini FETÖ/PDY örneği üzerinden incelemektedir. Bu amaçla literatürde çalışmaların konuya yönelik yaklaşımlarını inceleyen bir araştırma makalesi olup FETÖ/PDY'nin literatürdeki tartışmalarda edindiği konunun nerede durduğunu incelemektedir. Çalışmada, modern terörizmin tarihçesine de yer verilerek terörizmde nasıl bir dönüşümün yaşandığı ortaya konmuştur. Burada FETÖ/PDY terör örgütünün, modern terörizm tarihinde yer alan örneklerden oldukça farklı bir yerde durduğu görülmektedir. Ayrıca burada terör örgütü adı altına girmeden demokrasinin araçlarından olan STK'lar, vakıflar, dernekler gibi kurumlarla örgütsel yapılarını oluşturmaktadırlar. Çalışmadaki temel amaç, terör örgütlerinin yoğun şiddete başvurmalarından dolayı meşruluğunu kaybetmeleri, güç zehirlenmesi yaşamaları, finansal ve toplumsal destekten yoksun kalmaları ve modern caydırıcı ulusal ordular ve kolluk kuvvetleri ile mücadele edecek kapasiteye sahip olmamalarından dolayı şiddete son çare olarak başvurmalarının gösterilmesidir. Bu kapsamda, FETÖ/PDY terör örgütü paralel devlet yapılanması kurarak politik amaçlarına ulaşmaya çalışması ve son çare olarak şiddete başvurusu terörizm literatüründe yeni bir çalışma alanı yaratması sebebiyle vaka olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modern Terörizm, Şiddet Kullanımı, FETÖ/PDY, Paralel Devlet Yapılanması.

Abstract

This study examines the changing strategy of terrorist organizations towards the use of violence through the example of FETO/PDY. For this purpose, it is a research article that examines the approaches of the studies in the literature and examines where FETO/PDY stands in the discussions. In the study, the history of modern terrorism and what kind of transformation has taken place in terrorism are also included Here, it is seen that the FETO/PDY terrorist organization stands in a very different place from the examples in the history of modern terrorism. In addition, they form their organizational structures with institutions such as NGOs, foundations and associations, which are among the tools of democracy, without going under the label of a terrorist organization. The main purpose of the study is to show terrorist organizations' resort to violence as a last resort because losing legitimacy, power poisoning, being deprived of financial and social support and not having a capacity to fight with modern national states. In this context, the FETO/PDY has been examined as a case, as it creates a new field of study terrorism, trying to achieve its political goals by establishing a parallel state structure and resorting to violence as a last resort.

Keywords: Modern Terrorism, Use of Violence, FETO/PDY, Parallel State Structure.

1. Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, kaydemir@gelisim.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3483-388X>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi/Appliain Date
21.10.2022

Yayına Kabul Tarihi/Acceptance Date
16.12.2022

DOI
10.20875/makusobed.1192779

Bu makaleye atf yapmak için:

Aydemir, K. (2023). Modern terör örgütlerinin şiddet kullanımına yönelik değişen stratejisi: FETÖ/PDY örneği. *MAKU SOBED*, (37), 28-41. <https://doi.org/10.20875/makusobed.1192779>

EXTENDED SUMMARY

Terrorism has been a phenomenon that directly threatens states and societies throughout history. The reason for the existence of such a threat for centuries lies in the creation of a climate of fear by using violence and intimidation against the target group. However, the extent of violence used by the target audience and the systematization of violence caused the history of terrorism to be divided into certain periods.

In the historical context, many studies have been conducted that include the transformations in the strategies and political aims of modern terrorist organizations. David Rapoport examined the modern terrorism process from the 19th century until today with a holistic historical perspective and divided this process into four periods: the "Anarchist wave," the "Anti-colonial wave," the "New Left wave," and the "Religious wave." Each of these periods, with its characteristic elements such as means of attack, ideological motivation, and the discourses used, came to the fore in its own time and turned into a wave.

When we look at the history of modern terrorism, some general elements of terrorism come to the fore. These are systematic uses of violence, practical, basic, and educational systems, and political motives. Most terrorist organizations use intense violence to intimidate the political power and society at their target, and while doing this, they do not make any discrimination against the target of the attack. In particular, within the classification made by Rapoport, the intense and indiscriminate use of violence by the third and fourth wave terrorist organizations is more striking. In this period, terrorist organizations also resorted to the strategy of "long-term people's wars" and spread the use of violence over a long period of time. The new left-wing and religious-wave terrorist organizations have been implementing this strategy for years and still are not succeeding today, which has led to the emergence of new strategies and tactical understandings in the process.

First of all, it is necessary to address some of the situations that are effective in changing the strategic and tactical understanding of terrorist organizations. Namely, a terrorist organization directly confronts a nation-state with a regular army, and although it attacks it with guerrilla-strike tactics in a terrorist attack; it cannot respond after a point due to the superior military, technical, and intelligence power of this regular structure. In the face of this situation, the terrorist organization, which tries to wage an asymmetrical war, loses its capacity to fight over time, and as a result, it encounters problems such as not being seen as legitimate, loss of personnel, lack of material resources, and ideological disintegration. In the light of all these, due to the potential problems mentioned, it has created a need for a change in terrorism strategies that have spread over a long period of time and are based on the use of intense violence; as a result of this, terrorist organizations have started to turn to "use of violence as a last resort" rather than "intensive use of violence."

Recently, there has been an increase in the number of terrorist organizations that resort to violence as a last resort. The Republic of Turkey, which has been the target of terrorist organizations with different ideologies and attack techniques for many years, witnessed a terrorist organization such as FETO/PDY during these periods. In order to achieve its political aims, this terrorist organization tried to infiltrate into the bureaucratic institutions of the country by establishing a parallel state structure instead of directly fighting with Turkey, which is a NATO country with a regular and deterrent army, with military measures. In this way, they tried to establish a separate hierarchical organization outside and against the bureaucratic hierarchy by acting in secrecy in order to either influence the decision-makers or even become directly responsible for them. Since the 1960s, the FETO/PDY terrorist organization has tried to achieve its goal by placing members of the army, judiciary, security, intelligence, and bureaucratic powers who have adopted their own deviant ideologies in most of the political and bureaucratic powers, and in addition to these, by recruiting new ones and using the state's own resources to achieve their goals. While doing so, it was necessary to avoid using direct violence to evaluate it separately within the terrorism strategies and to place it in a separate category from the other four terror waves.

The systematic and intense use of violence, which is one of the basic elements of modern terrorism, has not been able to form a classification for terrorist organizations that want to achieve their goals, especially by establishing a parallel state structure. Looking at the discussions in the literature, studies on the classification of terrorist organizations focus on the questions for them where their position on the axis of the Rapoport's four waves of modern terrorism are. However, issues such as terrorist organizations' use of violence as a last resort, their realization with unsolved murders and coups, their infiltration into the capillaries of institutions with parallel state structuring, and their ability to create their existence through legal institutions such as communities, companies, and non-governmental organizations cause a change in the essence of modern terrorism; concepts are insufficient to make sense of this situation. The main problem here is that there is a conceptual gap that makes sense of the change in the essence of modern terrorism, and this study basically focuses on this situation.

1. GİRİŞ

Terörizm, tarih boyunca farklı stratejiler ve politik amaçlarla bireylerin ve devletlerin temel güvenlik sorunlarından birisi olmuştur. Türkiye de terör örgütlerinden en fazla zarar gören devletlerden biridir. Ayrıca, Türkiye gerek Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde gerekse Cumhuriyet döneminde terörizm tehdidinin farklı tiplerine maruz kalmıştır. Bahsedilen dönemde kabaca Hınçak ve Taşnak, Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (ASALA), Ethniki Organosis Kiprion Agoniston (EOKA), Hizbullah, El-Kaide, Irak Şam İslam Devleti (İŞİD), Partiya Karkerên Kurdistanê (PKK) ve Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) Türkiye'yi hedef alan terör örgütleri olmuştur. Buradaki örneklerde bu terör örgütleri tarafından dinamitle saldırı, silahlı ve bombalı saldırı, suikast, insan kaçırma ile tehdit, şantaj, uzun süreli halk savaşı, provokasyon gibi farklı stratejiler ve yöntemler uygulanmıştır. Ayrıca adı geçen terör örgütleri din devleti kurma, toprak kazanma ve devlet mekanizmasını çökertme gibi politik amaç konusunda da çeşitliliğe sahiptirler. Bu sebeple Türkiye'ye yönelik saldırılar düzenleyen terör örgütlerinin analizi terörizmle mücadele stratejilerinin oluşturulmasında hayati öneme sahiptir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin karşılaştığı en farklı terör örgütlerinden biri FETÖ/PDY gösterilebilir. Bu terör örgütü 1970'li yıllar itibarıyla devletin kamu kurumlarına yine kamunun kaynaklarını kullanarak, uzun süreli kapsayacak şekilde endoktrine ettiği üyelerini sızdırarak devletin karar alma mekanizmalarını etkilemeye çalışmış ve hatta zaman zaman bazı karar alma mekanizmalarının direkt olarak yerini almıştır. Devam eden süreçte ekonomik ve politik dönüşümleri kendi lehine çevirmeyi başaran bu terör örgütü özel sektörde (ekonomi, finans, eğitim, medya, spor vb.) ve sosyal hayatta (dernekler, vakıflar, cemiyetler vb.) da ciddi yayılım gösterebilmiştir (MİT, 2017). Adı geçen terör örgütü burada "takiyye", "tedbir" ve "gizlilik" şeklinde çalışma yöntemi belirleyerek paralel devlet yapılanması kurmayı amaçlamıştır ve bunları yaparken 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirdikleri darbe girişimine kadar şiddete doğrudan başvurmamaya çalışmıştır. Haliyle bu noktada, devlet düzenini değiştirme amacına ulaşmak için demokrasinin araçlarını da kendi lehlerinde kullandığı ve şiddete son çare olarak başvurulduğu bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmanın diğer kısımlarında da yer verileceği gibi terörizmin temel unsurlarından bir tanesi de şiddet faktörüdür. Fakat FETÖ/PDY terör örgütünün şiddete son çare olarak başvurduğu görülmektedir. Bunun altında yatan temel sebepleri bir terör örgütünün şiddete doğrudan başvurması durumunda meşru bir yapı kazanamaması, toplumsal destek ve üye bulamaması, hedef devletin askeri ve kolluk güçlerini doğrudan karşısına alması, şiddete sürekli başvurmanın ekonomik açıdan maliyetli bir durum olması ve güç zehirlenmesi şeklinde sıralanabilir. Ayrıca demokratik bir devlette toplumsal hayatta örgütlenmenin anayasal bir hak olarak tanınmasından dolayı bahsi geçen terör örgütü bu durumu kendi amaçlarına ulaşmak için kullanmıştır. Bu sebeple FETÖ/PDY en az maliyetli yola başvurarak bir strateji ve örgütlenme modeli geliştirmiştir.

Yukarıda bahsedilenler ışığında oldukça farklı bir yapıya sahip olan FETÖ/PDY terör örgütünün terörizm çalışmalarında nasıl bir noktada durduğunu inceleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda terör örgütünün modern terörizmde yerini tespit edebilmek için literatüre ilişkin bir çalışma ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunun için öncelikle, terör ve terörizm kavramlarına yer verilecektir. Ayrıca modern terörizmin tarihçesine yer verilerek çalışmanın devamında terör örgütlerinin stratejilerine ve organizasyon modellerine göre nasıl sınıflandırıldıklarından bahsedilecektir. Son olarak paralel devlet yapılanması kavramı incelenerek sonuç kısmında FETÖ/PDY terör örgütünün literatürdeki yeri değerlendirilecektir.

2. TERÖR VE TERÖRİZM

Sıklıkla karıştırılmasına rağmen terör ve terörizm kavramları tüm boyutlarıyla farklı anlamlara sahiptir. Terör kavramı, etimolojik olarak Latince "*terrere*" kavramından gelir ve "korkutma, yıldırma, dehşete düşürme" anlamlarına sahiptir (Etimoloji Türkçe, 2012). Bu anlamlar, terör kavramının kapsamının oldukça geniş tutulmasına neden olmaktadır. Kavramın geniş bir açıdan ele alınmasının ardındaki sebep ise toplumsal boyutta korku yaratan tüm durumların tanımlanmasında terör kavramına başvurulabilmesinin mümkün olmasıdır. Örneğin; trafik terörü ve kapkaç terörü gibi durumların tanımlanmasında dahi terör kavramı kullanılabilir. Bu durumda konu açısından terör ile terörizmin arasındaki temel farka kısaca değinmek gerekir: Terör kavramı toplumda korku yaratmak için kullanılan şiddet eylemini tanımlarken; terörizm kavramı ise bu şiddetin daha stratejik ve siyasi yönünü vurgulamaktır (Kazan, 2017). Daha net bir ifadeyle terör stratejik eylemdir; terörizm ise stratejik söylemdir (Bal, 2006).

Terörün politik ve sistematik boyutunu karşılayan terörizm kavramına geçmeden önce terörizmin ne olduğunu da incelemek gerekir. Bu kapsamda Richard Jackson (2008), terörizme yönelik temelde dört yaklaşım ve uygulamanın olduğunu ifade etmiştir. Bunlar sırasıyla terörizme yönelik kavramsallaştırma yapılmadan olduğu gibi kabul etme; ideoloji veya hareket olarak görme; devlet-dışı aktörler tarafından sivillere yöneltilmiş politik şiddet türü olarak tanımlama ve politik amaçlara ulaşmak için strateji veya taktik olarak kullanma şekllindedirler.

Terörizmin ne olduğuna yönelik çeşitli yaklaşımların var olması bu kavrama farklı anlamlar yüklenmesine neden olmuştur. Örneğin Tilly (2004, ss. 9), terörü bir strateji olarak değerlendirmesine rağmen kimin tarafından kullanıldığının da önemini vurgulamıştır. Öte yandan Hoffman (1998), terörü “devlet-dışı varlıklar ve ulus-altı yapıların, politik ajandalarını uygulamaya sokabilmek için sistematik şiddete başvurmaları” olarak tanımlamıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı ise “ulus-altı gruplar ya da gizli birimler tarafından hedef kitleyi etkilemek için, muharip olmayan kişileri hedef alan, özünde politik motivasyonun olduğu şiddet kullanımı” olarak tanımlamıştır (Jackson, 2008, ss. 25). Chomsky (1999) ise “teröristlerin politik amaçlarına ulaşmak için şiddete başvurmaları ya da böyle bir tehdidin bulunması” şeklinde ifade etmiştir.

Mallison ve Mallison (1973) ise “politik ve sosyal amaçlarına ulaşmak için şiddetin yoğun bir şekilde kullanılması ve şiddet kullanma tehdidinin yaratılması” şeklinde tanımlayarak terör örgütlerinin sosyal ve psikolojik yönlerine de vurgu yapmışlardır. Johnson (1981) ise terörizmi “her çeşit siyasi eyleme dönük bilinçli ve soğukkanlı bir şekilde şiddet kullanma” şeklinde tanımlayarak terörizmin stratejik doğasını ve rasyonalitesini ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Alexander (1987) ise “organize bir grubun gerçek ya da gerçek dışı hedeflerine ulaşmak için şiddet aracılığıyla korku iklimi yaratması” olarak tanımlamasında da organize grup ifadesi üzerinden örgüt vurgusu yapmaktadır. Öte yandan Kupperman, terörizmi “klasik savaş yöntemi” olarak görmüştür (1980, ss. 39).

Terörizm literatürü incelendiğinde karşılaşılabilecek ilk durum, bu kavrama yönelik evrensel bir tanımın yoksunluğudur. Bu problemin temelinde terörizmin kompleks bir yapı olmasından ziyade bu kavramın operasyonelleştirilmesinde ortaya konan farklı yaklaşımların var olmasıdır. Farklı yaklaşımları ortaya çıkaran durum ise terörizm kavramının açıklanmasında sorulan sorularla doğrudan ilişkilidir. Stampnitzky’ye göre bu sorular düşmanın kim olduğu; şiddetin ne zaman meşru olduğu ve ‘politik’ kavramının ne olduğu şeklindedir. Bu sorulara farklı aktörler tarafından farklı cevaplar verilmesi sonucunda ortaya tanımsal bir fazlalık çıkmakta ve kavram, evrensel bir niteliğe bürünmemektedir (Stampnitzky, 2017). Bu sebeple terör ve terörizm kavramlarının ulusal boyutta anlamlarına bakmak yerinde olacaktır. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti mevzuatlarında yer alan 12.04.1991 tarihli 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 1’inci maddesine göre;

“Terör; baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir”.

Bu kavramsallaştırma genel itibarıyla teröre ve terörün eylemsel boyutuna odaklanarak hangi eylemlerin terör suçu olabileceğini ifade etmektedir.

Terörle Mücadele Kanununun 3’üncü maddesinde yer alan suçlar (mutlak terör suçları) ile 4’üncü maddesinde yer alan suçların, aynı kanunun 1’inci maddesinde yer alan saikle yapılması terör suçu kapsamına girmektedir. Ayrıca 26.09.2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 220’nci maddesinde yer alan hükümlere göre kanunda yer alan suçları işlemek amacıyla bir yapılanmanın “örgüt” sayılabilmesi için en az üç kişiden oluşması gerekmektedir. Bu kapsamda terör suçlarını işleyen bir yapılanmanın en az üç kişiden oluşması bu yapılanmayı terör örgütü haline getirebilmektedir.

Tüm bunlar sonucunda en az üç kişiden oluşan bir yapılanmanın 3713 sayılı Kanunun terör suçu olarak tanımladığı fiilleri -yine aynı kanunun 1’inci maddesinde yer alan saikle- gerçekleştirmesi durumunda terörden ve hatta terörizmden söz etmek mümkündür. Bu durum açıkçası terörizmin temelinde yer alan üç unsurunu (politik amaç, şiddet, örgütlü yapı) da kapsamayı sebebiyle tanımsal açıdan kullanışlı konumdadır.

3. MODERN TERÖRİZM SÜRECİ

Tarihsel süreçte çok eski yıllara kadar dayanan terör örgütlerini görmek mümkündür. Genel olarak bu örgütler bir dinin etkisi ile daha yerel düzeydeki amaçları için saldırılar gerçekleştirmişlerdir. Bu terör örgütlerinin bilinen en eski örneği MS. 66-72 yıllarında saldırılar gerçekleştiren Zealot örgütüdür. Yahudi Zealot terör örgütü bu dönemde Roma İmparatorluğuna karşı suikastlar düzenleyerek saldırılar gerçekleştirmişlerdir (Laqueur, 2002, s. 8). Tarihte karşılaşılan diğer bir dini terör örgütü ise Hindu grup olan ve kendi kutsal günlerinde terör eylemleri gerçekleştiren Thugs örgütüdür. Bu grup ise 7. yüzyıldan başlayıp 19. yüzyıla kadar terör eylemleri gerçekleştirmiştir (Hoffman, 1998, ss. 80). Bu iki terör örgütüne ek olarak 11. yüzyılda “haşhaş” kullanan ve dini söylemlerle endoktrine edilen suikastçıların üyesi oldukları Haşhaşi terör örgütü de modern dönem öncesi terör örgütleri için örnek teşkil eder. Şii mezhebine bağlı olarak kurulan bu terör örgütünün dikkat çekici özelliklerinden biri de hedef ülkenin önemli devlet adamlarına suikastlar düzenlemeleridir (TBB, 2006).

Yukarıda isimleri verilen üç terör örgütü de genel olarak din adına hareket etme ve suikastlar gerçekleştirme gibi özelliklere sahiptirler. Fakat her üç örnekte de terörizm bir stratejiden ziyade eylem olarak karşımıza çıkmıştır. Buradaki temel hususlar: Modern öncesi dönemde terörizm bir şiddet aracı olarak kullanılması, şiddetin dini buyruklara uyulmasında bir araç olarak görülmesi ve net politik amaçlara sahip olmamaları gibi durumlardır. Ayrıca bu dönemde “terörizm” kavramına yönelik bir anlayış da bulunmadığı için o dönemde yapılan saldırılar günümüz “terörizm” kavramı üzerinden değerlendirilmektedir. Kaldı ki “terörizm” kavramının Fransız Devrimi döneminde Maximilien Robespierre’in Fransız vatandaşlarına uyguladığı sert politikalarla “devlet tarafından uygulanan şiddeti” tanımlamak için kullanıldığını ve bu kapsamda geliştiğini de belirtmek gerekir (Hoffman, 1998).

İlerleyen süreçte terörizmin politik amaçlara ulaşılması için kullanılan bir strateji olarak görüldüğü örnekler modern terörizmin içeriğinin, rolünün ve fonksiyonunun dönüşümüne olanak vermiştir. Fakat buradaki temel değişimlerin terör örgütlerinin teknolojiye ulaşmalarında ve kullanmalarında, ideolojilerin gelişmesinde, hedef grupların ve saldırıların ölümcüllüğünün artmasında etkili olduğunu belirtmek gerekir (Demir, 2017). Haliyle bu açıdan incelendiğinde modern terörizm sürecine değinmek gerekmektedir. Bu noktada David Rapoport’un (2003) modern terörizm sürecini dört dalgaya ayırdığı çalışma literatürde önemli bir yer tutmaktadır.

Rapoport’a göre modern terörizmin ilk dalgası 1880-1920 yılları arasını kapsayan “anarşist dalga”dır. Bu dönemde anarşinin bir ideoloji olarak benimsenmesi, hedef ülkenin devlet yapısını bozarak anarşist bir devrimin yapılmasının amaçlanması, bunun için ideoloji temelli propagandanın öncelenmesi, devlet görevlileri ile sembollere saldırıların gerçekleştirilmesi ve terörizme pejoratif bir anlam yüklenmemesi gibi durumlar bu dönem için dikkat çeken hususlardır. Rus Çarlığına yönelik saldırılar gerçekleştiren Narodnaya Volya terör örgütü bu dönem için temel örnek teşkil eder. Modern terörizmin ikinci dalgası ise 1920-1960 yıllarını kapsayan “sömürge karşıtı dalga”dır ve özellikle I. Dünya Savaşı sonrasında bağımsızlık ve self-determinasyon kavramlarının güçlenmesini modern terörizm için bir dönüm noktası yaratmıştır. Ayrıca II. Dünya Savaşından sonra bu terör tehdidine Avrupa’nın içerisinde de tanıklık edilmeye başlanmıştır. Ek olarak, ilgili dönemde kendi ulus-devletlerini kurma amacıyla terör saldırıları gerçekleştiren terör örgütlerinde anti-sömürgeci ve milliyetçi bir ideoloji benimsenmiştir. Öte yandan bu dönemde yapılan terör saldırılarında kullanılan araçlar ve terör örgütlerinde benzerliklerin ortaya çıkmaya başladığını belirtmek gerekir. Irgun, EOKA, Front de Liberation Nationale (FLN) gibi terör örgütleri de bu dönem için örnek olarak gösterilmektedir.

1960-1990 yılları ise modern terörizmin üçüncü dalgası olarak görülmektedir. “Yeni sol dalga” olarak adlandırılan bu dönemde uzun süreli halk savaşı stratejisi terör örgütleri benimsenmiş ve Marksist-Leninist çizgide ilerleyen terör örgütleri ile sıkça karşılaşmıştır. Ayrıca bu süre zarfında terörizm daha çok uluslararası gündemin önemli bir parçası haline gelmiştir. Çoğu özünde etnik-ayrılıkçı olan terör örgütlerinin benzer söylem ve eylem pratiklerine sahip oldukları da önemli bir detaydır. Son olarak bu dönem için Filistin Halk Kurtuluş Cephesi, Euskadi Ta Askatasuna (ETA), ASALA, PKK, Sendero Luminoso ve FLN gibi terör örgütleri temel örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Son dönem ise 1979 yılında Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı işgali ve İran İslam Devriminin yaşanmasıyla beraber başlayan “dinî dalga” dönemidir. Bu dönemde dinlerin bir ideoloji olarak örgütler tarafından benimsenmesi açısından dikkat çekicidir. Fakat bu benimseme bireysel ve grupsal düzlemlerde aşırıcılığa neden olduğu için terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen saldırılarda oldukça yıkıcı bir etki yaratmıştır. Bu saldırılar arasında en bilinen örnek ise 11 Eylül 2001 yılında El-Kaide tarafından gerçekleştirilen saldırıdır. Bu dönemde hedef gözetmeksizin yapılan

saldırlara ek olarak liberal-kapitalist sistemin ve küreselleşmenin sembollerine yönelik saldırılar da gerçekleştirilmiştir. El-Kaide, Boko Haram ve IŞİD gibi terör örgütleri bu dönemin en çok ön plana çıkan terör örgütleri olmuştur.

Raport'un dört dalgaya ayırdığı modern terörizm sürecine bakıldığında terör örgütlerinin genel olarak sahip oldukları ideolojilerde ve saldırı tekniklerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Her bir dönemde terör örgütlerinin amaçları ve kullandıkları stratejileri net bir şekilde belirgin olması ve bunların o dönemdeki terör örgütleri tarafından kullanılması, bu dönemlerin ortak özelliklerindedir. Bu kapsamda FETÖ/PDY terör örgütünün bu süreçte hangi dalgada yer aldığı soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu terör örgütü tarafından kullanılan strateji, örgütün sahip olduğu örgütlenme yapısı ve politik amacı göz önünde bulundurulduğunda modern terörizmin dört dalgasının ötesinde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca FETÖ/PDY'nin diğer terör örgütlerinin aksine şiddete son çare olarak başvurması, modern terörizmin doğasında yer alan şiddet faktörüne yönelik bir değişimin olduğunu da göstermektedir. Fakat bu terör örgütü ile benzer vakaların olmaması bu dönemin bir "dalga" olarak tanımlanmasını ve kategorileştirmesini güçleştirmektedir.

4. TERÖRİZM STRATEJİLERİ

FETÖ/PDY terör örgütü tarafından kullanılan strateji diğer örgütlerin kullandıkları stratejilere kıyasla ciddi oranda farklılık arz etmektedir. Bu farklılığın temelinde ise çok boyutlu ve iç içe geçmiş yöntemlerin benimsenmesi yer almaktadır. Bu durumu daha iyi kavrayabilmek için terör örgütlerinin genel olarak kullandıkları stratejilere değinmek gerekir.

Kydd ve Walter'a (2006) göre, bir terör örgütünün stratejisini belirleyen temel unsur o örgütün sahip olduğu politik amaçtır. Yazarlar bu amaçları rejim değişikliği, toprak elde etme, politika değişikliği, sosyal kontrol ve statükonun devamını sağlama şeklinde sıralamışlardır. Terör örgütleri bu amaçlar doğrultusunda hem kaynak olarak gördüğü gruba hem de hedefe yönelik çift yönlü bir strateji mantığı uygularlar. Bu mantık kapsamında terör örgütleri kendi nüfuz alanlarına karşı korkutma, kendisini onlar adına en iyi temsilcileri olarak gösterme ve provokasyon seçeneklerini uygulayabilirken; düşman olarak tanımladığı hedefe karşı yıpratma ve bozma seçeneklerini öncelerler. Bu seçenekleri belirleyen temel unsur ise sahip olunan gücün, kararlılığın ve güvenilirliğin boyutlarıdır.

Wilkinson ise çalışmasında terör örgütlerinin başvurdukları yöntemlerden bahsetmiştir. Wilkinson'a göre terör örgütleri düşman gruba baskı yapma, karşı tarafın aşırı tepki vermesi için provoke etme, genel bir çatışma ortamı yaratma, şiddet kullanımını destekçilerine öykündürme, toplumda var olan derinleşmiş nefret ve intikam hissini açığa çıkarma, hedef hükümeti ve kurumları zayıflatma gibi yöntemlerle politik davranışı etkilemeye çalışırlar (Wilkinson, 2000, s. 19). Wilkinson'un ortaya koyduğu yönetsel çeşitlilikler temelde sürekli bir çatışma halinin ve şiddet boyutunun varlığını göstermektedir.

Öte yandan Harmon (2001), terörizmin stratejilerini beşe ayırmaktadır. Bunlar sırasıyla toplumsal yapıyı bozmak ve kaos yaratmak, hükümeti itibarsızlaştırmak ve etkisiz hale getirmek, ekonomiye ve mülkiyete zarar vermek, devlet güvenlik güçlerine sızma suretiyle askeri kapasiteyi düşürerek zarar vermek ve sorunu uluslararası gündeme taşımaktır. Yazar çalışmasında bu stratejilerin pozitif yönlerini işaret ederek terör örgütlerinin bu stratejiler doğrultusunda çok sayıda aracın beraber kullanabildikleri ve değişen şartlara ayak uydurabildikleri takdirde sonuç üretebileceklerini ifade etmiştir.

FETÖ/PDY terör örgütünün kullandığı strateji anlayışının çeşitli olduğu ve alt düzeyde yöntem ve taktikle de birleştirilerek kapsamlı bir anlayış oluşturduğunu söylemek gerekir. Devletin kilit anayasal kurumlarına kendi elemanlarını sızdırarak amacına ulaşmayı hedefleyen bu örgüt, "takiyye", "tedbir" ve "gizlilik" şeklinde karma bir çalışma yöntemi belirleyerek; algı yönetimi, siyasi ve bürokratik düzene müdahale, sorunları uluslararasılaştırma, güç kullanma meşruiyetine sahip kurumları ele geçirerek yeni bir illegal silahlı yapı kurma gibi kapsamlı bir strateji oluşturmuştur. Ayrıca sahip olduğu maddi ve politik güç aracılığıyla değişen konjonktür karşısında farklı taktikleri ve politikaları eş zamanlı olarak uygulamıştır.

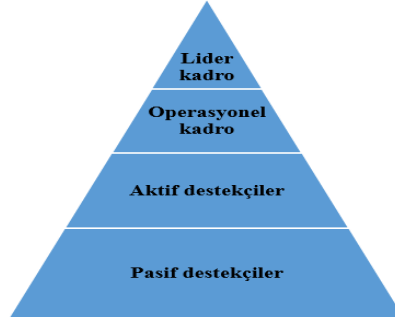
5. TERÖR ÖRGÜTLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Terörizme ve terör örgütlerine yönelik çok sayıda farklı sınıflandırma araçlarını bulmak mümkündür. Fakat bu çalışma doğrultusunda FETÖ/PDY ile bağlantılı olarak terör örgütlerinin organizasyonel yapıları ve kült yapısı gereği kült gruplar üzerine FETÖ/PDY'nin doğası incelenecektir.

5.1. Organizasyon Yapılarına Göre Terör Örgütleri

Terör örgütlerinin organizasyon yapılarını sınıflandırmadan önce her organizasyonda bulunabilen bağlılık düzeyleri (level of commitment) tablosuna göz atmak gerekir. Bu tabloda yer alan kademeler -hangi organizasyon yapısı belirlenirse belirlensin- çoğu terör örgütünde bulunur. Dört kademedan oluşan bu yapıların en üstünde lider/liderler bulunurken; devamında ise sırasıyla çekirdek kadro, aktif destekçiler ve pasif destekçiler gelmektedir. Bu tabloyu aşağıdaki gibi görselleştirmek mümkündür (Hamilton, 2007):

Görsel 1. Örgüte Bağlılık Düzeyi Hiyerarşisi

Kaynak: Hamilton, 2007, ss. 3-4

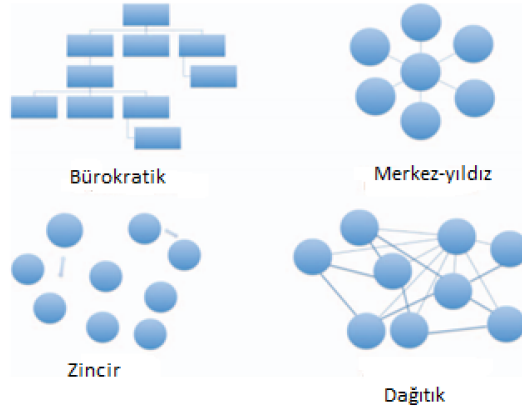
Alt kademedan yetişen veya direkt olarak örgütü kuran lider kademesi, örgütün politik amaçlarına ulaşmak için kullanacağı stratejiyi, politikaları ve yönlendirmeleri yapar. Çekirdek kadro ise istihbarat, finans sağlama, operasyonları yönetme, lojistik, iletişim, propaganda gibi görevlerden sorumludur. Ek olarak, bu kadro içerisinde orta seviyede bulunan çekirdek kadro üyeleri eğitimlik ve teknik işlerle ilgilenirken; alt seviyede bulunan çekirdek kadro üyeleri ise doğrudan saldırı gerçekleştirmede bulunabilmektedir. Aktif destekçiler; örgütün politikalarında, örgüte fon sağlamasında, istihbarat faaliyetlerinde, medikal ve transit desteklerinde vs. açık veya zımnî bir şekilde örgüte destek olan fakat örgütün saldırılarında çoğunlukla faal olmayan kişi veya gruplardır. Son kademe ise örgütle olan ilişkisinin farkında olmayan, örgütün şiddet içermeyen saldırılarına dolaylı katkısı olan ve örgüte sempati duyan kişi veya gruplardır (Hamilton, 2007, ss. 3-4).

Bu dörtlü yapının arasındaki ilişki türü aslında örgütün organizasyon yapısını şekillendirmektedir. Şekillenen organizasyon içerisinde pasif destekçileri görmek daha zordur. Bu sebeple lider, çekirdek kadro ve aktif destekçiler ile bunlara ek olarak hücre yapılanmaları terör örgütünün organizasyonel yapısını şekillendirdiğini söylemek gerekir.

Hücre yapılanmaları, genelde üç ile on kişiden oluşan ve örgütün taktiksel saldırılarının uygulanmasında görev alan, doğrudan istihbarat toplayabilen, kendilerini gizleyen ve dışarıya kapalı olan birimlerdir (Hamilton, 2007, s. 5). Bir terör örgütü içerisinde lider, çekirdek kadro, aktif destekçiler ile hücreler arasındaki ilişki ağını Joshua Kilberg (2012) hiyerarşik/bürokratik (bureaucratic) ve ağ (network) şeklinde ikiye ayırmıştır. Ayrıca ağ modelini de yine kendi içerisinde merkez/yıldız (hub/spoke), dağıtık (all-channel) ve zincir (market) şeklinde üçe ayırmıştır.

En üst kademedan bir liderin bulunduğu hiyerarşik modelin içerisinde yer alan tüm birimlerin birbirinden bağımsız ve sınırları net bir şekilde belirlenmiş sorumlulukları ve fonksiyonları vardır. Bu modelde ayrıca raporlama, komuta-kontrol sistemi ve denetimler gibi örgüt-içi düzeni sağlayacak unsurlar da yer almaktadır. Bu sayede yapılanma içerisinde yukarıdan aşağıya doğru net bir otorite çizgisi bulunmaktadır (Kilberg, 2012, s. 813). Net bir merkezi komuta-kontrol mekanizmasına sahip olan bu modellemede yönetim, kontrol ve sorumluluk dikey şekilde sağlanır. Bu modelleme için Hizbullah, the Red Brigades, the Japanese Red Army, Red Army Faction (RAF) gibi terör örgütleri örnek olarak gösterilebilir (Hamilton, 2007, s. 6).

Görsel 2. Örgütlenme Modelleri

Kaynak: Hamilton, 2007, s. 6

Merkez/yıldız modellemesinde, birimler birbirlerine bir merkez aracılığıyla iletişime geçerek koordinasyon sağlarlar. Bu tür modellemede lider olmasına rağmen merkezi komuta bulunmamaktadır. Bu sayede hiyerarşik modellemeye kıyasla birimler daha otonomdur. 9/11 saldırıları öncesi El-Kaide bu modellemeye örnek teşkil eder. Dağıtık modellemede ise lider ya da çekirdek grup bulunmasına rağmen, tüm birimlerin birbirleriyle bağlantılı olması merkezi komutanın ortaya çıkmasının önüne geçmiştir. Bunun yerine komuta kontrol mekanizması örgüt için çok yönlü olarak dağıtılmıştır. 9/11 saldırılarıyla beraber El-Kaide'nin dağıtık modellemeye geçmesi bu modellemeye örnek verilebilir. Son olarak, bir örgütten ziyade hareket modellemesine uyarlanabilen zincir modellemesinde ise yatay bir ilişki ağı mevcuttur ve lider, fonksiyonel farklılaşma ile merkezi komuta düzeni bulunmamaktadır. Oldukça merkez-dışı bir yapıya sahip olan bu modellemede birimlerin eylemlerinde bir tutarsızlık görülme riski de mevcuttur (Kilberg, 2012, s. 813). Tüm bu bilgiler ışığında Kilberg (2012, s. 819), organizasyon modellerinin sahip oldukları temel unsurlar Tablo 1'deki gibi görselleştirmiştir.

Tablo 1. Örgütlenme Modellerinin Temel Parametreleri

Yapısal Kodlama			
Örgütlenme Yapısı	Liderlik	Fonksiyonel Farklılaşma	Merkezi Komuta
Zincir	X	X	X
Dağıtık	✓	X	X
Merkez-Yıldız	✓	✓	X
Bürokratik	✓	✓	✓

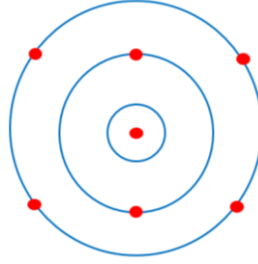
Kaynak: Kilberg, 2012, s. 819

Daha sonraki kısımlarda tekrar değinileceği gibi FETÖ/PDY terör örgütü, mevzuatımızda terör suçu olarak tanımlanan eylemleri örgütlü bir şekilde gerçekleştiren mesiyani bir yapıya ve iç içe geçmiş birden fazla organizasyon modeline sahip olması sebebiyle çoğu terör örgütünden farklılık arz etmektedir.

Örgütün sahip olduğu legal ve illegal yapılanmalarında yukarıdan aşağıya doğru sert bir hiyerarşik/bürokratik modelleme görmek mümkündür. Ayrıca yerel düzeyde en alt birim olan "Işık Evleri" ile kurduğu hücrel yapılanma net bir yatay ilişki ağını ortaya çıkarmaktadır. Bu yapı ile market ve dağıtık modellemeleri ile örtüşmektedir. Öte yandan FETÖ/PDY terör örgütü, merkez kademesinde gizliliği korumak ve gerektiğinde kendisini yenileyebilmek için halkasal modelleme gibi bir yapılanmayı da bünyesinde barındırmıştır. Özellikle örgüt içinde Hususiler adı verilen ve merkezinde mahrem kişilerin bulunduğu birimlerde halkasal modellemenin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Görsel 3'te de resmedilmeye çalışıldığı gibi, her bir halkadaki ve merkezindeki kişiler tamamen diğer birimlerden bağımsız ve gizli bir şekilde faaliyet göstermektedirler. Bu yapılar içinde merkezde bulunan mahrem etrafında benzer hiyerarşide bulunan alt-birimler birbirleriyle bağlantılı olacak şekilde bir ilişki ağı içerisinde yer almaktadırlar. Fakat gizliliğin sağlanması için ayrı hiyerarşilerde bulunan halkalar arasında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır. Bu sayede merkezden dışarıya doğru bir hiyerarşi oluşabilmekte ve gizlilik en yüksek düzeyde sağlanabilmektedir. Ayrıca merkezde veya merkeze yakın birimlerde herhangi bir deşifre olması durumunda bir alt halkadan örgüt üyesi takviye edilerek yapılanmada devamlılığının ve gizliliğinin

korunması sağlanabilmektedir. Bu yönüyle de Kilberg tarafından yapılan sınıflandırmalardan ayrı bir noktada bulunduğunu belirtmek gerekir. Nihayetinde tüm bunlar örgütün oldukça farklı ve çok boyutlu bir örgütlenme modeline sahip olduğunu göstermektedir (MİT, 2017).

Görsel 3: Halkasal Modelleme

Kaynak: Literatür bilgileri doğrultusunda oluşturulmuştur.

6. PARALEL DEVLET YAPILANMASI

Aşağıdan yukarı yöneltilen terörizm, devlet mekanizmasıyla kıyaslandığında birçok parametre açısından asimetric olarak dezavantajlı konumda bulunan gruplar tarafından kullanılan bir araç ve/veya stratejidir. Modern anlamda bir devlet; insan topluluğu, egemenlik, yönetim erkini elinde bulunduran hükümet ve toprak parçası gibi dört temel unsura sahipken terör örgütleri bunlardan hiçbirine sahip değildir. Bu noktada terör örgütleri devletler ile aralarındaki farkı kapatmak adına devletleri yıpratarak bu asimetriyi değiştirmeye çalışmaktadırlar (Marume vd., 2016). Bu yıpratma amacıyla başvurdukları terörizm, ilk etapta her ne kadar yasal bir otoriteyle mücadele edilmesi bakımından gayri-meşru bir yöntem gibi görünse de terör örgütleri de devletlerin yapılarına benzer bir organizasyonel/örgütsel döngü oluşturma çabası içindedirler. Sahip oldukları siyasi hedeflerle meydan okudukları otoritenin gücü karşısında mücadeleye yetkin olmayışları, bu örgütleri “örtülü” faaliyetler icra etmeleri konusunda zorlamakta ve bu faaliyetleri liderlerine daha da bağlı bir hale gelerek devam ettirmelerine yol açmaktadır (Karadağ ve Sıkı, 2021).

Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen uluslararası konjonktür ve süregelen bir değişim atmosferinin ortaya çıkması, terör örgütlerinin de bu dönüşüm trendine ayak uydurması konusunda cesaretlendirmiştir. Devletleri silahlı mücadeleye zorlayarak kamu harcamalarını savunma alanına yönlendirmeleri ve devletleri hem sahada hem de saha gerisinde meşgul etmeleri, terör örgütleri için bir öncelik alanı teşkil etmiştir. Ancak daha önce de bahsedildiği gibi siyasi hedeflerine şiddet veya şiddet kullanma tehdidiyle ulaşmak isteyen terör örgütleri için devlet benzeri yapılar oluşturmak da yine bu dönemde örgütler için cezbedici bir hal almıştır.

Honig ve Yahel (2017), terör örgütlerinin adeta bir “terörist-yarı devlet” (terrorist-semi state) gibi davranarak ve yukarıda listelenmiş dört unsuru bir araya getirerek kendilerine uzun vadede bir otorite ile bu dört unsura sahip olmalarından kaynaklı bir meşruiyet alanı oluşturma amaçlarını güttüklerini kaydetmişlerdir. Ancak bunun da ötesinde, sadece terör kelimesinin bile oluşturduğu olumsuz çağrışım, terör örgütlerini agresif olmayan stratejiler aracılığıyla hedeflerine ulaşmaya itebilmektedir (Tokdemir ve Akçınaroglu, 2020). Bu kapsamdan bakıldığında, terörizmin ortaya çıkışının bir süreç olduğu ve sonuçtan ziyade sürecin özellikle terörizmle mücadele bağlamında karar alıcılara önemli veriler sağladığını söylemek mümkündür. Bu süreç içerisinde, literatürde de görüldüğü üzere, örgütlerin şiddetle başlayıp eylem ve hareket tiplerini değiştirerek şiddet dışı araçlar vasıtasıyla kendi amaçlarına ulaşmak için girişimlerde bulunmaya başladıkları görülmüştür. Ne var ki Türkiye Cumhuriyeti’ne yönelik 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe teşebbüsü ile terör örgütü listesine alınan FETÖ/PDY terör örgütü, bu davranış tipinin dışına çıkarak, şiddetten agresif olmayan yöntemlerin uygulandığı davranış bütününe gidişi tersine çevirmiştir. Bir diğer ifadeyle, varlığını şiddet dışı ve kendi tabiriyle “hizmet” hareketleri üzerinden yürütürken, bürokrasi ve kamu otoritesi içerisinde üyeleriyle elde ettiği pozisyonlar ile adeta bir güç zehirlenmesi yaşamış ve eylemlerini bunun ötesine taşımıştır. Örgütün hareket tarzındaki bu tersine gidiş, daha yakından bir incelemeyi zorunlu kılmaktadır.

Terörizm çalışmaları literatürü açısından bakıldığında, FETÖ/PDY’nin örgütsel yapısı ve ortaya çıkış süreci yeni bir kavramsallaştırma ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Bu aşamada Honig ve Yahel’in terörist-yarı devlet kavramından daha ileri bir boyut olan paralel devlet yapılanmasının literatüre de katkı yapabileceği düşünülmektedir. Zira FETÖ/PDY terör örgütü ile benzer yapıda daha önceki zamanlarda

ortaya çıkan yapıların bulunması ve ilerleyen dönemlerde terör örgütlerinin benimseyebileceği bir alternatif olması sebebiyle, paralel devlet yapılanmasından terör örgütü yapılanmasına giden FETÖ/PDY'nin incelenmesi elzem hale gelmektedir.

Örgüt içerisinde kült ve mesiyani bir pozisyona sahip olan Fetullah Gülen'in etrafında toplanan FETÖ/PDY, örgüt üyelerini 1970'li yıllardan itibaren örgüt çatısı altında toplamaya başlamıştır (Demir, 2017). Söylem ve bir araya geliş itibarıyla uzun yıllar dini saiklere sahip bir cemaat/topluluk olarak görülse de bu kisve altında icra ettiği faaliyetler, sıradan bir cemaatin bir araya geliş nedenlerinin ötesine geçmiştir. Özellikle Fetullah Gülen'in kült karakteri etrafında toplanan örgüt mensupları, bu kişinin tamamen "hizmet etme" gayesi ile yola çıktığını ve bu doğrultuda "Anadolu'nun ücra köşelerinde maddi ve manevi imkânsızlıklar yaşayan çocukların elinden tutarak onların geleceklerine yön çizen kişi" olarak tanımlamışlar ve örgüt liderine bağlılık geliştirmişlerdir (İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı, 2020, ss. 72) .

Fetullah Gülen'in çizdiği bu imaj ve örgütün dikkat çekmeden ilerleme arzusundan hareketle, FETÖ'nün ilk yıllarının eğitime dayalı plan ve projeler ekseninde geçtiği görülmektedir. İmkânı olmayan öğrencileri kendi kurduğu evlerde dersler vermek suretiyle sadece akademik olarak eğitmekle kalmayan örgüt, bu evlerde öğrencileri kendi düşünceleri ve amaçları doğrultusunda endoktrine etmeye başlamıştır. Özellikle yoksul durumda olan ancak yüksek kapasiteli öğrencilerin ayıklanarak örgütün mahrem yapılanma olarak gördüğü devlet kurumları için hazırlaması bu dönemlere rastlamaktadır. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra, bu kurumlarda kendi yetiştirdiği öğrencilerinin esas kimliklerinin deşifre edilmemesi konusunda ekstra özen ve hassasiyet göstermiştir. Ancak yine aynı dönemlerde askeri liselerde bazı mensuplarının deşifre edilmesi, bu okullar bünyesinde soruşturma başlatılmasına da yol açmıştır. Dönem itibarıyla tehdidin boyutunun tam olarak algılanamaması ve öğrencilerin kazanılması gerektiği düşüncesi, yürütülen soruşturmanın çok da derinleştirilememesine sebebiyet vermiştir (Önsel, 2017). Yine de 1980'li yıllar, yetkililer tarafından örgütün bir tehlike unsuru olarak görülmesi nedeniyle, önemli bir dönüm noktası olmuştur.

1990'lara gelindiğinde ise örgüt, eğitim faaliyetlerini yurt dışına taşımaya başlamış, Türkiye dışında yeni ağlar geliştirmiş ve kaynaklarını çeşitlendirmeye başlamıştır. Artan insan kaynağının yanında finansal olarak da varlığını güçlendirmeye başlayan örgüt, kendi propagandasını ve tanıtımını yapacağı medya mecralarına dâhil olmaya başlamıştır. Yayın organlarını aktif bir biçimde kullanan Fetullahçı Terör Örgütü, bu kanallar aracılığıyla da endoktrinasyon sürecini devam ettirmiştir. Ayrıca yurt dışında açtığı sözde Türk Okulları da bu eleman devşirme sürecinin bir parçası olmuştur. Bu aşamada kırılma noktası ise 1999 yılında Fetullah Gülen'in Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşmesiyle başlamıştır. Güncel siyasi koşulların etkisiyle örgüt faaliyetlerini buradan yönetemeyecek hale gelen Gülen, örgütü ABD'den yönetmeye başlamıştır (İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı, 2020, ss. 72-73). Fiilen olmasa da fiziken örgüt mensuplarından uzaklaşan FETÖ/PDY örgüt lideri, kült kişiliği aracılığıyla örgüt nazarında etki kaybetmekten ziyade militanlarınca daha da idealize edilmiş ve kendisine olan bağlılığı geliştirme fırsatı bulmuştur.

2000'li yıllara gelene kadar geçen otuz yıllık süreçte hazırlık dönemi terör örgütünü yatırımlarının hasadını alacağı bir döneme taşımıştır. Bu zaman diliminde bürokraside konsolide ettiği kadrolar ile FETÖ adeta bir güç zehirlenmesi yaşamıştır. Güç zehirlenmesinden kasıt, örgütün kendisini devlet otoritesiyle yarışır bir halde görmesinden ileri gelmektedir. Hatta bu yarış durumunda kendini dezavantajlı durumda gördüğünü ve bu yüzden girişeceği bütün eylemlerde galip çıkacağı düşüncesini 15 Temmuz 2016'daki darbe girişiminde kullandığı orantısız güç üzerinden okumak mümkündür. Örgütün bu tarz bir yanılasmaya düşmesinde 2006 yılından itibaren başlattıkları kumpas davalar ile önemli kurumlarda kendi görüşlerine mensup olmayan bürokratlardan boşalttıkları konumları kendi mensuplarıyla doldurmaları etkili olmuştur. Kumpas davalarla elde ettikleri gücü bir adım daha öteye taşımak isteyen örgüt, 2012 yılında Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarı Hakan Fidan'ı ifadeye çağırması ve bunun bir yıl sonrasında 17 Aralık 2013 ve 25 Aralık 2013 tarihlerinde hükümete yönelik giriştikleri yargı darbesi girişimiyle kendi gücünü test etmek istemiştir. Fakat 15 Temmuz 2016 tarihinde de olduğu gibi, bu girişimlerinde de başarılı olamamışlardır.

Kısaca örgütün gelişim sürecini incelemek gerekirse, İçişleri Bakanlığının hibrit terörizmin bir yüzü olarak incelediği FETÖ/PDY'ye ilişkin sınıflandırması ele alınmalıdır. Ana mantığını Frank G. Hoffman'ın (2007) "hibrit savaş" kavramından alan "hibrit terörizm"de terör örgütleri konvansiyonel saldırı tekniklerinin dışında kalan diğer saldırı tekniklerine ve yöntemlerine başvurarak bir strateji geliştirmektedirler. Buradaki farklılıklar sadece kullanılan silahların değil aynı zamanda saldırıların askeri, ekonomik, bürokratik, hukuki, sosyal, eğitim gibi alanları içeren çok katmanlı değişimini de kapsamaktadır. Vaka olarak ele alınan

FETÖ/PDY terör örgütü de modern terörizm stratejilerinin dışında kalan bir strateji mantığı ve paralel devlet yapılanması yaklaşımı geliştirerek devlet-terör örgütü arasındaki asimetrik dengeyi kırmak adına düzenli ve düzensiz güç unsurları, politik amaçlarına ulaşmak için birleştirmiştir. Buradan hareketle hibrit terörizm üzerine yayımlanan raporda FETÖ/PDY'nin değişim aşaması temel olarak üç dönem üzerinden açıklanmıştır:

1. Fetullah Gülen'in 1963 yılında Erzurum'da Komünizmle Mücadele Derneği'nin kuruculuğu, 1964 yılında Edirne'de Kur'an kursu yöneticiliği ve 1966 yılında İzmir Kestanepazarı Camiinde vaiz olarak görev aldığı dönemlere tekabül eden 1960'lı yıllardan 12 Eylül 1980 darbesine kadar olan zaman dilimi örgütün "kuruluş, temellenme ve kadrolaşmaya başlama" aşamasıdır. Bu aşamada hedefleri bu denli büyük görünmeyen, ancak hizmet anlayışıyla hareket eden sıradan bir topluluk olarak ilerlemek temel hedef edinilmiştir. Çıkar elde etmeden sadece manevi saik ile insanların ihtiyaçlarının karşılanması, örgütün görünen yüzü olmuştur. Ne var ki özellikle eğitime odaklandığı faaliyetlerinin bu söylemdeki kadar masumane olmadığı, mahrem yapılanmasına girecek kişilerin bizzat örgütün farklı düzeylerinde görev yapan kişiler tarafından eğitilmesinden anlaşılabilir.

2. 12 Eylül 1980 darbesiyle Türkiye'de değişen tek şey siyaset olmamış, ülkedeki kaostan toplumsal hayat ve birçok yapı da nasibini almıştır. Örgüt darbe sürecini bir kırılma noktası gibi görmüş ve faaliyetlerine daha fazla gizlilik ve titizlik kazandırmıştır. 1980 darbesinden 28 Şubat 1997'deki post-modern darbeye kadar sürdüğü düşünülen örgütün ikinci fazı, mahrem yapılanmanın hız kesmeden devam ettirilmeye çalışıldığı bir zaman aralığı olarak değerlendirilebilir. Siyasi istikrarın olmayışı, Ankara'nın terör sorunuyla birlikte sınırlarında beliren devletlerde de kriz ve savaşların patlak vermesi, FETÖ/PDY terör örgütünün büyümesi için ideal bir ortam yaratmıştır. Kaldı ki böyle bir ortamda dönemin hükümetleri gerekli maddi kaynağı savunmaya ayırmasından dolayı eğitim gibi önemli bir sosyal alana yönelik yatırımlar yapamamış ve ilgili alan bu terör örgütü tarafından açılan eğitim kurumları ile ikame edilmiştir. Ayrıca bu krizlerden dolayı FETÖ/PDY ülkenin gündeminden düşmeye başlamıştır. Bu gibi durumlar altında terör örgütü, faaliyetlerini gerçekleştirmek için kendisine bir harekât alanı bulabilmiştir.

3. 1997'den 15 Temmuz 2016'ya dayanan periyot ise örgütün nihai hedeflerini gerçekleştirmeye en fazla yaklaştığını düşündüğü dönem olmuştur. Yıllardır yetiştirdiği (kendi ifadeleriyle) altın neslin geldiği konumlar ve elde ettiği güç, örgütün kadrolaşmasını en yüksek seviyeye çıkardığını zannettiği döneme tekabül etmiştir. FETÖ/PDY terör örgütünün etkisi altına aldığı yargı ve güvenlik bürokrasisiyle kamu otoritesiyle yarışması, örgütün çöküş sürecini hazırlamıştır. 2006'da başlatılan kumpas davalarının asıllarının olmadığı ortaya çıkması, Kozmik Oda'ya ilişkin Türk siyasetini şekillendirme çabalarının sonuçsuz kalması, 2012'de Hakan Fidan'ın ifadeye çağırılması ve Aralık 2013 girişimleriyle örgüt hakkında başlatılan soruşturmalar, 15 Temmuz 2016 darbe girişimiyle ülke geneline yansıtılmıştır. Böylelikle Fetullahçı Terör Örgütü, devletin ve toplumun kılcal damarlarından silinmeye çalışılmıştır (İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı, 2020, ss. 73-74).

Görüldüğü üzere, bilhassa "mahrem yapılanma" olarak tanımladığı kritik kurumlara ilişkin on yıllar süren "sızma" stratejisi, Fetullahçı Terör Örgütünün paralel devlet yapılanması olarak adlandırılmasının ne derece haklı olduğunu kanıtlamaktadır. Kendini devletle mücadelede bulunabilecek kadar güçlü gören terör örgütleri üzerine FETÖ/PDY terör örgütüne benzer yapıda (Kürdistan Komünler Birliği [KCK], Carbonari vb.) yapılanmaları da görülmektedir. Bu örgütler farklı zamanlarda farklı coğrafyalarda ve farklı motivasyonlarda varlıklarını devam ettirmişlerdir.

7. SONUÇ

Modern terör örgütlerinin şiddete başvurmalarında yaşanan değişimi FETÖ/PDY terör örgütü üzerinden inceleyen bu çalışmada öncelikle adı geçen yapının literatürde nasıl bir yerde durduğu incelenmiştir. Bunun için öncelikle terör ve terörizm kavramları ele alınmıştır. Bu iki kavram birbirleriyle benzerlik gösterse de terörizmin temel olarak bir strateji olarak kavramsallaştırıldığı görülmektedir. Bu strateji içerisinde politik bir amaca sahip olan terör örgütü bu amaca ulaşmak için sistematik şiddete başvurmaktadır. Fakat bu noktada şöyle bir durum ile karşılaşmaktadır. Şiddete sürekli başvuran bir terör örgütü karşısında nizami bir orduya ve kolluk kuvvetine karşı düzenli olarak saldırılar düzenleyecek kapasiteye sahip değildir. Her ne kadar bu durum karşısında gayri-nizami saldırı tekniklerine başvursalar da sahada ve meskûn mahal bölgelerde bir devletin ordusuyla mücadele edecek yetkinlikte ve kapasitede değillerdir. Ayrıca uzun süreli halk savaşı stratejisini uygulayan terör örgütleri bunu uzun yıllara yayabilecek finansman ve eleman eksikliğine de sahip olmaktadır. Öte yandan terör örgütü adı altında faaliyet

göstermek yine bir terör örgütünün meşruluğu için sorun teşkil etmektedir. Ek olarak adı geçen terör örgütünün ekonomik ve politik alanlarda zamanla yüksek bir kapasiteye erişmesi sonucunda yaşadığı güç zehirlenmesinden ve büyümeyi kontrol edememesinden dolayı meşru otoriteyle yarışa girmesi de örgütün maliyetini artırmaktadır. Bu noktada terör örgütlerinin şiddete yoğun bir şekilde değil de son çare olarak başvurmalarına dair bir yaklaşım sergileyebilmektedirler. Kaldı ki 15 Temmuz 2016 tarihli başarısız darbe girişimiyle beraber FETÖ/PDY terör örgütünün şiddete son çare olarak başvurduğu görülmektedir.

Çalışmanın devamında modern terörizm sürecine de yer verilerek adı geçen terör örgütünün nasıl bir sınıfta yer aldığı da incelenmiştir. Bu inceleme kapsamında benzer stratejilere, ideolojilere ve örgütsel yapılara sahip çok sayıda terör örgütünün olduğu örnekler bir dönem olarak tanımlanmıştır. Fakat FETÖ/PDY terör örgütünün gerek sistematik şiddete yoğun bir şekilde başvurmamaya çalışmaları gerek politik amacına ulaşmak için kurduğu paralel devlet yapılanması gerekse bünyesinde barındırdığı kült örgüt karakteri sebebiyle tarihteki diğer terör örgütlerinden ayrı bir noktada yer almaktadır. Bu sebeple modern terörizm dalgalarında bu terör örgütü için bir kategori bulmak oldukça güçtür ve bu durum terörizm literatüründe var olan bir eksikliğe işaret etmektedir.

Terör örgütlerinin sınıflandırılmasını zorlaştıran diğer bir unsur ise kullandıkları strateji ve örgütsel yapılanmadır. Terörizmin stratejileri incelendiğinde FETÖ/PDY terör örgütünün kullandığı strateji anlayışının çok çeşitli olduğu ve alt düzeyde yöntem ve taktik ile de birleştirilerek kapsamlı bir anlayış oluşturduğu görülmektedir. Özellikle medya, finans, eğitim, sosyal hayat gibi yapılarda kendisine alan yaratabilen bu örgüt algı yönetimi, siyaset ile bürokratik düzene müdahale, sorunları uluslararasılaştırma, güç kullanma meşruiyetine sahip kurumları ele geçirerek yeni bir illegal silahlı yapı kurma gibi kapsamlı bir anlayışı “takiyye”, “tedbir” ve “gizlilik” esasları içeren bir çalışma yöntemi belirleyerek politik amacına ulaşmaya çalışmıştır. Öte yandan örgüt bunun için devletin kendi anayasal-bürokratik hiyerarşisine karşıt kendi örgüt üyeleri arasında kідeme ve sadakate dayalı bir hiyerarşi zinciri kurarak paralel devlet yapılanması oluşturmuştur. Bu yapılanma üzerinden örgütlenen FETÖ/PDY terör örgütü ayrıca özel sektörde (ekonomi, finans, eğitim, medya, spor vb.) ve sosyal hayatta (dernekler, vakıflar, cemiyetler vb.) da derin bir örgütlenmeye gitmiştir. Ayrıca bu örgütsel yapısını uluslararası düzeyde sağlamaya çalıştığı da görülmektedir. Bu yapı içerisinde örgütün sahip olduğu kült mesihanik yapısıyla yukarıdan aşağıya doğru sert bir hiyerarşik/ bürokratik modelleme; yerel düzlemde hücreli yapılanma ile net bir yatay ilişki ağı ve halkasal modelleme ile gizliliğin ve devamlılığın sağlandığı girift bir örgüt modeli kurduğu görülmektedir. Tüm bunlar örgütün oldukça kapsamlı bir örgütlenme modeli kurduğunu ve diğerlerinden ciddi manada ayrıldığını göstermektedir.

Tüm bunlar ışığında FETÖ/PDY terör örgütünün literatürde oldukça farklı bir noktada yer aldığı görülmektedir. Bu durum ayrıca literatürde yer alan kavramsal ve sınıfsal bir boşluğa da işaret etmektedir. Bu farklılıkların ve eksikliklerin temelinde örgütün demokrasinin araçlarını kullanarak bir terör örgütü adı altına girmemeye çalışması, şiddete son çare olarak başvurması, gizli politik amaçlarını takiyye ve tedbirle saklaması, mesihanik yapıya sahip olması, derin ve geniş çaplı bir örgütlenme kurması, ayrıca hayatın çoğu alanında kendisine yaşam alanı açabilmesi yatmaktadır. Bu durumlar terör örgütünün oldukça ayrıksı ve bir o kadar da tehlikeli olduğuna işaret eder. Bundan dolayı FETÖ/PDY terör örgütü modern terörizm dışında ayrı bir noktada konumlandırılması gerekliliği ihtiyacı bu çalışmada ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Makale ile ilgili notlar

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın tamamı, beyan edilen tek yazarı tarafından gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Alexander, Y. (1987). Terrorism: threats and trends. *The Journal of Conflict Terrorism*, 10(3), 213-215.
- Bal, İ. (2006). *Terörizm*. USAK Yayınları.
- Chomsky, N. (1999). *Terör ne? Terörist kim?* (D. Körpe, Çev.) Om Yayınevi.
- Demir, C. K. (2017). *Sebeplerinden mücadele yöntemlerine etnik ayrılıkçı terörizm: ETA, PIRA, PKK*. Nobel Yayıncılık.
- Demir, H. (2017). *Gülen örgütü: Ezoterik bir kültür cemaatinin radikalleşmesi*. Anadolu Ay Yayınları.
- EtimolojiTürkçe. (2012). *Etimoloji türkçe*. Erişim tarihi: 06.10.2020, <https://www.etimolojiturkce.com/arama/terre>
- Hamilton, L. (2007). Terrorist organizational models. U. A. Command (Eds.) içinde, *A military guide to terrorism in the twenty-first century* (ss. 1-14). Leavenworth-TRADOC.
- Harmon, C. C. (2001). Five strategies of terrorism. *Small Wars and Insurgencies*, 12(3), 39-66.
- Hoffman, B. (1998). *Inside terrorism*. Columbia University Press.
- Hoffman, F. G. (2007). *Conflict in the 21st century: The rise of hybrid wars*. Potomac Institute for Policy Studies Arlington. http://www.projectwhitehorse.com/pdfs/HybridWar_0108.pdf
- Honig, O. ve Yahel, I. (2017). A fifth wave of terrorism? The emergence of terrorist semi-states. *Terrorism and Political Violence*, 31(6), 1210-1228. <https://doi.org/10.1080/09546553.2017.1330201>
- İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı. (2020). *Hibrit tehdit hibrit terörizm: PKK, DEAŞ, FETÖ*. T.C. İçişleri Bakanlığı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı.
- Jackson, R. (2008). An argument for terrorism. *Perspectives on Terrorism*, 2(2), 25-32.
- Johnson, P. (1981). *International terrorism: Challenge and responses*. Routledge.
- Karadağ, H. ve Sıkı, İ. (2021). Divergent nature of terrorism: a comparative analysis on PKK and ISIS/ISIL . *The Academic Elegance*, 8(15), 341-360.
- Kazan, H. (2017). Terör-medya ilişkisi ve medyada terör haberciliği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 12(24), 109-147.
- Kilberg, J. (2012). A basic model explaining terrorist group organizational structure. *Studies in Conflict and Terrorism*, 35(11), 810-830. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2012.720240>
- Kupperman, R. (1980). *Terrorism: threat, reality, response*. Hoover Institution Publication.
- Kydd, A. H. ve Walter, B. F. (2006). The strategies of terrorism. *International Security*, 31(1), 49-80.
- Laqueur, W. (2002). *A history of terrorism* (3. Baskı). Transaction Publisher.
- Mallison, W. ve Mallison, S. V. (1973). The concept of public purpose error in international law: Doctrines and sanctions to reduce the destruction of human and material values. *Harvard Law Journal*, 18(1), 12-28.
- Marume, S., Jubenkanda, R., Namusi, C. ve Madziyire, N. (2016). An analysis of essential elements of the state. *International Journal of Engineering Science Invention*, 5(3), 24-28.
- MİT. (22 Mayıs 2017). Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığının 22.05.2017 tarihli 10.100.06.000.105.2/50-97549206 sayılı yazısı. *TBMM Araştırma Komisyonu Cevabı Yazısı*. MİT Müsteşarlığı.

- Önsel, M. (2017). *Ağacın kurdu*. Galeati Yayıncılık.
- Rapoport, D. (2003). The four waves of rebel terror and september 11. C. Kegley içinde, *The New Global Terrorism: Characteristics, Causes, Controls* (ss. 36-52). Pearson.
- Stampnitzky, L. (2017). Can terrorism be defined? R. B. Michael Stohl (Eds.) içinde, *Constructions of Terrorism: An interdisciplinary approach to research and policy* (ss. 11-20). University of California Press.
- TBB. (2006). *Türkiye ve terörizm: Rapor*. Türkiye Barolar Birliği.
- Tilly, C. (2004). Terror, terrorism, terrorists. *Sociological Theory*, 22(1), 5-13.
- Tokdemir, E. ve Akçınaroğlu, S. (2020). *Battle for allegiance: Governments, terrorist groups, and constituencies in conflict*. University of Michigan Press.
- Wilkinson, P. (2000). The strategic implications of terrorism. M. L. Sondhi (Eds.) içinde, *Terrorism and Political Violence: A sourcebook* (ss. 19-49). Har-Anand Publications.